

בשביל ישראל - גיבורי המאבקים החברתיים

"עוד לפני שנולדתי כבר הוגדרתי טעונת טיפוח"

"תווגתי כפרימיטיבית". קלרה יונה | צילום: עמית שאבי

היא גדלה כילדה מבריקה בשכונת הקטמונים הענייה בירושלים והתקבלה לתיכון בויאר היוקרתי. שם, קלרה יונה משומר חוותה משבר כשגילתה כי מערכת החינוך שממנה הגיעה נחותה בהרבה מזו שממנה נהנו בני העשירים, שרובם אשכנזים. עם בגרותה הייתה קלרה ממקימי בית הספר "קדמה" בירושלים, שמעניק חינוך ברמה גבוהה לילדי השכונות עם דגש על לימודי ההיסטוריה של המזרח. בעזרת תמיכתה של הקרן החדשה לישראל שרד בית הספר את השנים הראשונות והקשות, עד שזכה להכרה מצד העירייה. "כשהתחלנו, אחוז הזכאות לבגרות בקטמונים היה אפסי", היא מספרת, "כיום, בין 80-85 אחוזים מתלמידי התיכון הם בעלי בגרות מלאה" | יובל גמליאל

לתמיכה מסיבית של הקרן החדשה לישראל, והצליח לשרוד. עם השנים הוא הפך לבית ספר עירוני באופן פורמלי, וקלרה ניהלה אותו עד שנת 2006.

"מתחילת הדרך הרשויות השונות התנגדו לה" קמתם של תיכוני קדמה", היא מספרת, "אבל לא התכוונו לוותר בקלות. אני, כילדה, הוגדרתי על ידי המערכת כטעונת טיפוח. בזמנו הגדירו כך ילדים בהתבסס על מוצא האב, השכלתו ומספר האחים והאחיות בבית, כך שעוד לפני שנולדתי כבר הוגדרתי טעונת טיפוח והותאם לי מסלול למידה פשוטי במיוחד. לא רציתי שעוד ילדים יחוו הנצחה אי-שוויונית כזאת לאורך כל חייהם. כשהגענו לקטמונים בתחילת שנות התשעים אחוז הזכאים לבגרות מקרב ילדי השכונה היה מזערי ממש. נכון להיום, בין 80-85 אחוזים מתלמידי התיכון הם בעלי בגרות מלאה ומחציתם ממשיכים ללימודים אקדמיים. במסגרת תוכנית הלימודים פנינו גם להחזיר את הגאווה לילדי עדות המזרח במוצאם והצלחנו לאתר חומרים היסטוריים מקיפים ומרגשים על מורשת יהודי המזרח, שלא נלמדו מעולם במערכת החינוך הממלכתית והפכו אצלנו ללימודי ההיסטוריה".

מעבר לעזרה ל"קדמה", הקרן החדשה לישראל תומכת בשלושת העשורים האחרונים בשלל ארגונים המקדמים שיח ומאבק מזרחי בישראל כמו "הקשת" הדמוקרטית המזרחית, "פורום הדיור הציבורי", "מרכז תמורה", ארגון "אחותי", "קואליציית ליבי במזרח" ורבים אחרים. התמיכה ניתנת למאבקים בנושאים מגוונים ורבים: מאבק בעד חינוך שוויוני ואיכותי עבור ילדים ובני נוער בפריפריה, מאבק לשיקום הדיור הציבורי, מאבק באפליה נגד מזרחים בקבלה לעבודה ובמקומות בילוי - שהוביל להקמת החוק נגד סלקציה ב-2011, חלוקה צודקת של משאבים ציבוריים בתחום התרבות והחינוך, הכוונה בשוק העבודה לאוכלוסיות מוחלשות ועוד.

הכתבה מתפרסמת כחלק מפרויקט של הקרן החדשה אשר בוחרת את גיבורי המאבקים החברתיים של ישראל, ובשיתוף פעולה עם "ידיעות אחרונות" ו-ynet

עם סיומה את שירותה הצבאי היא השליכה מה בגרויות, נרשמה לאוניברסיטה העברית וסיימה שני תארים. באותה תקופה עברו הוריה לגור ברחוב שטרן בשכונת קריית היובל, רחוב של בנייני רכבת מוזנחים, גם זאת במסגרת הדיור הציבורי, מעבר כפוי שאותו תיארה אמה כמעבר מ"הפח אל הפחת". במהלך לימודיה באוניברסיטה הפכה קלרה לפעילה חינוכית חברתית בולטת, ומהר מאוד מונתה לתפקיד רכות נוער ברחוב שטרן ובהמשך לעובדת קהילתית בשכונת הקטמונים. בשנת 1990 היא הקימה את "מכינת הבוגרים" באוניברסיטה העברית בירושלים, הפועלת עד היום, שבה משלימים התלמידים בגרויות ולומדים לבחינה הפסיכומטרית.

לימים, בעקבות פגישה עם ד"ר שלמה סבי-רסקי - סוציולוג ופעיל חברתי (וכיום מנהלו האקדמי של מרכז אדווה), נרתמה קלרה ליוזמתו להקמת מערכת חינוך אלטרנטיבית בשכונות, וכך הוקמה עמותת "קדמה" - לשוויון בחינוך ובחברה בישראל. העמותה שמה לה למטרה להעניק חינוך עיוני ברמה גבוהה ביותר לבני שכונות ועיריות פיתוח, השם דגש גם על מורשת יהודי המזרח. במסגרת העמותה הוקמו בתי ספר של קדמה בשכונות מצוקה בתל-אביב, בקריית מלאכי ובירושלים. בית הספר קדמה תל-אביב נסגר בינואר 1999 בשל סכסוך של העירייה ומשרד החינוך עם המקימים. עוד קודם לכן, ב-1995, נסגר בית ספר קדמה בקריית-מלאכי. בית ספר קדמה בירושלים זכה מאז הקמתו

בבית הספר השכונתי היו שווים לציון עובר בלבד בביאור, ולעיתים אף למטה מכך. היו גם מקצועות כמו פיזיקה וביולוגיה שלא למדתי בכלל בבית הספר הקודם. הפערים הלימודיים היו גבוהים מאוד ומתלמידה חכמה בעלת ביטחון עצמי רב הפכתי לנערה חסרת ביטחון שענייני הלימודים כבר לא מעניינים אותה. התחושה הזו גרמה לי בעיקר לברוח מבית הספר כמה שיותר".

עוד כמה היית שונה? "זה בלט בכל דבר. החל מצורת הדיבור, דרך צורת הלבוש וכמובן במראה החיצוני. הייתי נערה מזרחית כהת עור שקוראים לה קלרה בתיכון שרובו תלמידים ממוצא אשכנזי. תווגתי על ידם כמזרחית, פרימיטיבית, כ"ילדה מהקטמונים", ובעצם כפחות שווה".

החוויות הקשות בתיכון לא גרמו לקלרה להתייאש אלא דווקא עוררו בה ניצנים מוקדמים של תודעה חברתית, שבאה לביטוי לראשונה בצבא. "את שירותי הצבאי עשיתי כפקידה בבסיס בה"ד 6 של חיל התחזוקה. בבסיס זה התקיימו קורסי טבחנות ונהיגה לחיילים שרר במ ככולם היו ממוצא מזרחי, וכך ראיתי כמו עיניי את החלוקה העדתית שבה עשה הצבא שימוש, חלוקה שהנציחה את הפערים גם לע"ת. בשיחותיי עם אותם נהגים וטבחים גיליתי לתדהמת שרבים מהם אינם יודעים כלל קרוא וכתוב. פניתי למפקד הבסיס בבקשה ללמדם בהתנדבות. הוא הסכים לבקשתי, והכנתי תוכנית לימודי עברית שאותה הייתי מעבירה לחיילים תוך כדי לימודיהם בקורס".

לא בכל יום יוצאת ילדה משכונת הקטמונים המזוהה של שנות החמישים בירושלים, מתקבלת ללימודים בתיכון אליטיסטי שבו לומדים ילדי העשירים של העיר, ומחליטה

בבגרותה להקדיש את חייה לצמצום פערים חברתיים ולהעלאת קרנה של מורשת יהדות המזרח. זהו בדיוק סיפורה של קלרה יונה-משומר (59), ממייסדות מפעל החינוך המזרחי של עמותת "קדמה", ששמה לה למטרה לפתח אלטרנטיבה חינוכית ראויה בשכונות מצוקה ובעיריות פיתוח. היא בת למשפחה בת שמונה נפשות. אביה, שעלה בגיל 18 מלוב, עבד כשוטה אמה, שעלתה ארצה מתימן בגיל שמונה ונישאה בהיותה בת 15 בלבד, עבדה בניקוי בתים. המשפחה הגדולה התגוררה בבית קטן של שני חדרים השייך לדיור הציבורי. "מצבנו הכלכלי בבית לא היה מזהיר אבל מה שהציל אותי ושידעתי שיוציא אותי מהשכונה היה היותי תלמידה מצטיינת בבית הספר היסודי השכונתי, המאירי", היא מספרת. ואכן, מכל המי חזור בבית ספרה התקבלו רק היא ונערה נוספת לתיכון בויאר היוקרתי, שבו למדו בעיקר ילדי השכונות המבוססות של עיר הבירה.

איך חווית את המעבר לתיכון המבוקש? "המעבר לתיכון בויאר בגיל 14 פער בי שבר מאוד גדול", היא אומרת, "בשכונה שבה גדלתי נחשבת לעוף קצת מוזר כיוון שלמדתי בתיכון של הירושלמים העשירים, ומצד שני, בתיכון עצמו גיליתי שהציונים הגבוהים שאותם קיבלתי

